

DOMAČE BRANJE
NIKOLAJ VASILJEVIČ GOGOLJ:
PLAŠČ IN DRUGE ZGODBE

Nikolaj Vasiljevič Gogolj

Gogolj se je rodil 20. marca 1809 pri Poltavi v Ukrajini. Študiral je v Petersburgu, kjer je kasneje delal kot državni uradnik. Nekaj časa je tudi predaval zgodovino na peterburški univerzi. Službo pa je kmalu opustil in se povetil književnosti. Predvsem je uspel z zgodbami iz ukrajinskega življenja. Takratni književniki so ga zelo cenili. Bjelinski je o njem dejal, da je najbolj nenavadno odkritje v ruski književnosti. S Puškinom je delal pri časopisu *Sovremennik*. Tedaj so uprizorili tudi njegovo prvo komedijo *Revizor*. Kasneje je potoval po Nemčiji, Italiji in Franciji. V tem času je izdal tudi prvi del romana *Mrtve duše*. Bil je tudi v Rimu, kjer je zapadel v versko mistiko. Po potovanju v Jeruzalem se je odrekel vseh prejšnjih del in sežgal drugi del Mrtvih duš. Zadnja leta je preživel v Moskvi, kjer je 21. februarja 1852 umrl.

Gogolj je veliko snovi za svoja dela vzel iz vaškega življenja, kot so važki običaji in praznoverje. V svojih delih je prepletal smešno z žalostnim, resnico s fantazijo. S prvim večjim delom, poemo *Ganc Kjuhelgarten* je doživel polom in umaknil se je v tujino. Kmalu pa je izdal v časopisu *Domovinski zapiski* povest *Večer pred praznikom Ivana Kupale*. Z njo in še nekaterimi drugimi deli je uspel. Zamisel za *Revizorja* in *Mrtve duše* je dobil od Puškina, vendar pa ju je oblikoval po svoje. V *Revizorju* prikaže pokvarjenost in lahkomiselnost takratnega provincialnega življenja. Svoje vtise iz Peterburga je prenesel v *Peterburške povesti*. Čeprav jih avtor sam ni izdal pod tem naslovom, pa so si po vsebini, stilu in načinu pripovedovanja zelo podobne. Sem sodi tudi *Plašč*, ki spada med največja dela svetovne socialne in revolucionarne književnosti. V delu *Taras Buljba* je opisal stroge običaje, surovo borbo za čast in pisane in nenapisane zakone Kozakov.

Gogolj velja za začetnika ruskega realizma. Kritično je gledal na slabosti svojih sodobnikov. Na poseben način je s humorjem znal prikazati vse te napake. Ustvaril je like, ki so v ruski družbi postali simboli za lahkoumnost, naivnost, korupcijo. Tudi kasnejši avtorji so ga cenili. Dostojevski je dejal, da se je učil od njega. Bjelinski pa je usodo ruske književnosti povezoval z usodo Gogolja. V njem je videl socialnega

pesnika, pesnika v slogu asa.

Plašč

Akakij Akakijevič Bašmačkin je bil nižji uradnik. S svojo službo je bil kljub nizki plači zadovoljen. Težave pa so se pojavile, ko je potreboval nov plašč. Sprva je prosil soseda krojača, naj mu popravi starega. Vendar pa je bilo blago v tako slabem stanju, da mu je ta svetoval, naj si kupi novega. To je sedaj postal Akakijev življenski cilj. Denar je zbral lahko le tako, da je zmanj al obroke, da je hodil previdneje, da ne bi obrabil čevljev, in da je obleke pral čimbolj poredko, da se ne bi obrabile. Na ta na in in s pomočjo nagrade, ki jo je dobil, pa je končno le zbral zadostno vsoto. Takrat je kupil blago in ga odnesel h krojaču, da mu sešije plašč. Akakija je bil nad novim plaščem navdušen. Bil je daljši od starega, bolje podložen in imel je višji ovratnik. Ko je z njim odšel v službo, so ga vsi sodelavci navdušeno sprejeli. Zahtevali pa so, da jih v čast dogodka pogosti. To je Akakiju postavilo nov problem. Sam ni znal prirediti take zabave, pa tudi denarja ni imel. Iz zadrege ga je rešil nekdo na višjem položaju, ki je imel ta dan god, zato je vse povabil k sebi. Prišel je tudi Akakij, čeprav običajno ni hodil na zabave. Pričel je seveda v svojem novem plašču in znova je bil v središču pozornosti. Toda čez nekaj časa se je začel dolgočasiti. Ni se namreč znal obnašati na takih zabavah. Zvečer je običajno ostajal doma in prepisoval razne spise, ali pa šel zgodaj spat. Nekaj časa je gledal, kako so igrali karte, nato pa je hotel oditi. Vendar mu gostitelj tega ni pustil, tako da se je izmuznil šele po večerji, ko je bila ura že čez polnoč. Pot domov je bila neprijetna, ulice so bile temne in puste. Nenadoma sta iz teme skočila dva moša in Akakiju slekla plašč. Akakij je stekel do stražarnice, vendar ga stražar ni hotel poslušati, zato se je vrnil domov. Naslednji dan Akakij ni šel v službo, temveč k policijskemu nadzorniku. Tudi pri njem ni naletel na razumevanje, zato je po nasvetu sodelavca odšel k nadzorniku kvarta. Ta general je bil povišan šele nedavno, toda novi našitki so mu skisali možgane in postal je osoren in bahav. Akakija je dolgo časa pustil čakati pred vrati, ko pa ga je končno sprejel, ga je tako nadrl, da se je celo sam ustrašil. Akakija je skoraj omedlel in sluge so ga odnesle ven. Zunaj pa je divjal vihar, ki je Akakiji nakopal angino. Domov se je vrnil z vročino in tresla ga je mrzlica. Zdravnik je bil brez moči in je gospodinji, pri kateri je

Akakij živel, svetoval, naj kupi najcenejšo krsto iz smrekovega lesa. Čez dva dni je Akakij res umrl. Še po nekaj dnevih so se po mestu razširile novice, da pri Kalinkinovem mostu straši. Pravili so, da mrlič v podobi uradnika ponoči napada ljudi in jim krade plašče. Policija ga je neuspešno lovila. To se je ponavljalo vse, dokler ni plašča ukradel tudi generalu. Ta general, je potem, ko je izvedel, kaj se je zgodilo Akakiji, imel slabo vest. Ko pa je neko noč stopil iz kočije, se je prikazal Akakijev duh. General mu je sam vrgel plašč in zbežal. Od takrat se duh ni več prikazoval. Ta dogodek je generala spremenil in ni bil več tako o aben in bahav.

Akakij Akakijevič Bašmačkin

Akakij je bil, kot ga opisuje Gogolj "*nizek love ek, malo pegast, malo rde elas in celo nekolikanj kratkoviden, z nagubanimi lici, s ple ico ma elu in s tisto poltjo obraza, ki ji pravijo hemeroidna...*". Zaposlen je bil v nekem ministrstvu kot titularni svetnik. Zaradi postave in vedenja je bil tar a posmeha vseh sodelavcev. Vedno je opravljal eno in isto delo in ni kazal ne elje ne potrebe po napredovanju. Neko so ga e hoteli povati, vendar ni znal opraviti nekega dela dovolj dobro, zato je obdr al staro mesto. Akakij je ivel samo za svojo slu bo. Celona dom si je e nosil razne akte in jih prepisoval, ali pa je naredil prepis samo zase. Vse svoje veselje je izra al v njih. rke je pisal s prav posebnim veseljem, in nekatere oblikoval lep e, ker jih je imel raj i. V odnosih z ljudmi je bil nespreten. Tako je kroja a prosil, naj mu popravi suktnjo "*Ve , jaz, vidi , Petrovi ...tale pla , sukno,,,glej, povsod e isto celo... nekolikanj je zapra eno*". e je bil stavek prezapleten, ga sploh ni dokon al, ampak je na polovici nehal, misle , da je e vse povedal. Tudi z drugimi ljudmi se ni dru il dosti. Na zabavi, na katero je bil povabljen, se ni znal obna ati. Ko pa je el za pomo prosit generala, ga je ta tako prestra il, da je omedlel.

Ideja

To je morda najrevolucionarnej a socialna povest v vsej takratni svetovni knji evnosti. Protest zoper socialne in moralne krivice dru be, ljudi in ivljenja. V njem je Gogolj tako dru bi kot ljudem pogledal do dna in simboliziral ves svoj socialni in moralni protest proti vladajo i dru bi. Na koncu zgodbe je prav vizionarna podoba v obliki uradnika, ki se vra a v krivi ni svet in mu grozi. To je poni ani lovek, ki ele po smrti i e pravico.

Portret

artakov je bil reven slikar in nekega dne je v galeriji naletel na nenavadno sliko. Z zadnjim kovancem jo je kupil in odnesel domov. Tam pa je opazil, da je slika nenavadno iva. Ko se je zno ilo, je v temi opazil, da so o i tako ive, kot bi gledale vanj. V sanjah pa se mu je prikazal mo , ki je vstal iz slike in na posteljo stresel zavitke zlatnikov ter jih pre tel. artakov je enega zagradi, vendar ko se je zbudil, ni imel ni esar. Naslednji dan je k njemu pri el lastnik stanovanja s policajem in zahteval najemnino. artakov je sku al pojasniti, da nima denarja, ravno takrat pa je policaj po nesre i zlomil okvir slike, ki jo je artakov kupil prej nji dan in iz njega je padel zavitek tiso zlatnikov. artakov je tako nenadoma obogatel. Sprva si je s tem denarjem nameraval kupiti barv in atelje, da bi se lahko izpopolnil v slikanju, vendar je raje kupil nove obleke in se za el sukati v visoki dru bi. Slikati je znova za el, ko je k njemu pri la aristokratka, da bi naslikal njeno h erko. Njen portret je bil tako uspe en, da je ez no postal slaven. Ljudje so za eli prihajati k njemu tako mno i no, da je imel skoraj preve dela. Ljudi je slikal po njihovih eljah. Enega v postavi Marsa, boga vojne, drugega kot gr kega boga, ustregel je vsaki elji in kmalu se je polenil. Narisal je samo e obraz in glavo, ostalo pa je prepustil u encem. Kritiki so opazili usihanje talenta in se spra evali, kako je to mogo e. Nekega dne pa je artakov dobil povabilo v Rim. Tam naj bi ocenil neko sliko. Ko je pri el tja in zagledal sliko, pa je ostal brez besed. Slika je bila tako popolna, toliko bolj a od njegovih, da tega ni mogel prenesti. Po vrnitvi domov je sku al e sam ustvariti nekaj bolj ega, toda ni mu uspelo. Risal je lahko samo tako, kot doslej, uporabljal je lahko samo enake poteze in v obupu je zasnoval nov na rt. S prislu enim denarjem je za el kupovati slike drugih avtorjev in jih doma uni eval. Vendar pa je kmalu zbolel in umrl. Ljudje si niso znali razlo iti, kaj se je zgodilo z njim. ele ko so videli uni ene slike, so doumeli resnico.

Drugi del zgodbe govori o sliki, ki so jo prodajali na dra bi. Ta slika je bila narisana tako resni no, e posebej o i, da so ponudbe dosegle tirikrat ve jo vrednost od izklicne. Ve ina ponudnikov je odnehala, ker niso imeli dovolj denarja in ostala sta samo e dva. Takrat pa se je vme al neki umetnik. Ta je povedal zgodbo o nastanku portreta. Vse se je za elo v Kolomni, delu Petrograda. Tu je ivel tudi neki lovek, nih e ni to no vedel, od kod je pri el, najve ljudi pa je menilo, da je Aziat. ivel je v elegantni

zidani zgradbi, ki se je e navzven razlikovala od ostalih hi . Ta lovek je bil pripravljen posoditi denar komurkoli in to pod ugodnimi pogoji. Toda z vsemi, ki so si izposodili denar, se je zgodilo nekaj udnega. Tako je neki knez naredil samomor. Sin ugledne dru ine, ki se je zelo zanimal za umetnost in z lastnim denarjem zalo il mnogo knjig, se je potem, ko si je sposodil denar od tega Aziata, mo no spremenil. Za el je zatirati vso umetnost, vse nadarjene umetnike je preganjal, vsako delo se mu je zdelo zlonamerno in postal je zelo nezaupljiv. udne stvari pa so se dogajale tudi v ni jih slojih, dogajali so se umori, kraje, po teni in trezni ljudje so se vdajali pija i. In vse to so bili ljudje, ki so si sposodili denar pri tem Aziatu. O e umetnika, ki je pripovedoval to zgodbo, je bil tudi slikar. In nekega dne je Aziat pri el k njemu, da bi ga portretiral. Ta pa tega ni bil zmo en. Ko je narisal o i, se ni mogel ve zbrati. Po util se je, kot da ga te o i gledajo naravnost v du o. O e je z veliko te avo le dokon al portret. Aziat je e naslednji dan umrl, njegova slu kinjapa mu je portret prinesla nazaj. O etov zna aj se je takrat spremenil. Postal je nevo ljiv, zahrbtnen. Njegov u enec pa je zmagal na tekmovanju za glavno podobo v cerkvi. To ga je tako pojezilo, da je sklenil Aziatov portret za gati. To mu je prepre il dober prijatelj, tudi slikar, ki je sam vzel portret. Tudi njega so se lotili podobni ob utki kot prej o eta, zato je sliko oddal naprej. Tako je slika prehajala iz rok v roke in kon no se je za njo zgubila vsaka sled. Tako je umetnik kon al svojo zgodbo. Po o etovem naru ilu je nameraval sliko uni iti, vendar pa je med njegovo pripovedjo nekdo med pripovedjo portret ukradel.

artakov

Je bil reven umetnik, ki mu je zmanjkovalo denarja za nadaljnji tudij. *"Pono en pla in zanemarjena obleka sta razodevala mladeni a, ki je tako zatopljen v delo, da pozabi nase in ne utegne poskrbeti za svojo zunanost"*. eprav je bil nadarjen, pa ni imel prilo nosti, da bi to pokazal. Manjkalo mu je tudi potrpljenja. Ko kot po ude u dobi denar, pa mu slikanje naenkrat ne pomeni ve vsega. Za ne se modno obla iti in dru iti z vi jim slojem. Takrat za ne slikati po eljah drugih. Premamil ga je svet, ki ga je pla eval in cenil kot umetnika zato, ker je slu il njegovemu okusu.

Ideja

Gogolj se je zanimal tudi za likovno umetnost. Sam je dobro risal in naredil tudi nekaj slik za delo *Revizor*. Zanimal pa se je tudi za ivljenje drugih slikarjev in njihovo delo. Vse to je vplivalo na *Portret*. V povesti lahko zasledimo tudi Gogoljev umetni ki nazor. V prvem delu prika e nesre no usodo umetnika, slikarja v takratni dru bi. V njem se prepletajo ideali in resni nost. V celotni povesti pa prika e, kako se slikar izneveri umetnosti in se ta nad njim ma uje. Umetnik naj se ne bi uklanjel eljam in zahtevam drugih, temve naj bi delal po svoje, kajti druga e ne bo uspel. Gogolj v tej povesti se e zelo globoko v lovekovo podzavest.

Nevski prospekt

Nevski prospekt je bil srce Petrograda. Mnogi ljudje so ga obiskovali samo zaradi kratko asja, drugi so tja hodili po opravkih. Po njem so se sprehajali tako doma ini kot tujci. Tu sta se neke no i sprehajala dva prijatelja, Poro nik Pirogov in Piskarev. Naenkrat sta zagledala dve dami. Pirogov je od el za eno, Piskarev pa za drugo. Piskarev jo je dolgo zasledoval po tema nih ulicah. Kon no je vstopil v hi o, v kateri je mislil, da dama stanuje. Takrat pa je do ivel nekaj, kar ga je zelo pretreslo. Spoznal je, da je dama prostitutka. Potrt se je vrnil domov vendar je ni mogel pozabiti. Prikazovala se mu je v sanjah in zaradi njene lepote je ni mogel pozabiti. Kon no je znova od el k njej. Zasnuvil jo je, vendar ga je zavrnila. Toda Piskarev je ni mogel kar tako pozabiti. V obupu si je preskrbel opij. Upal je, da jo bo tako la je pozabil. Ker pa se to ni zgodilo, je naredil samomor. Poro nik Pirogov je drugi dami prav tako sledil do doma. Tam je vstopil in zagledal Schillerja in Hoffmana. To sta bila v mestu znana loveka. Schiller je bil klepar, Hoffman pa evljar. Ker sta bila oba pijana, je Pirogov od el in se naslednji dan oglasil v Schillerjevi delavnici s pretvezo, da potrebuje nove ostroge. Spoznal pa je, da je dama, ki jo je zasledoval, Schillerjeva ena. Vendar ga to ni ustavilo. Tako ga je Schiller z dvema prijateljema nekega dne zalotil pri eni. Pretepli so ga in Pirogov je obljubil ma evanje. Toda med potjo domov je e vse pozabil, raje je od el na zabavo.

Piskarev

Bil je eden izmed redkih Petrograjskih umetnikov. Spadal je v poseben dru beni sloj. Bil je dobrosr en, pohleven lovek, plah in nezahteven. Slikal

ni nobenih velikih umetnij, bolj sebi v zabavo. V tem se je mo no razlikoval od drugih, takrat znanih umetnikov. Precej asa je zapravlil s prijatelji ob aju, ali pa je portretiral bera ice z ulice, delovno sobo ali druge nepomembne stvari, pa se je vendar delu posvetil z vsem srcem. Ni ivel v razko nem stanovanju, tudi obla il se ni gosposko. e najve krat je bil v starem fraku in povr niku, morda celo v od barv umazanem suknji u. e pa se je e gosposko oblekel, se mu ni podalo. Ko je zagledal damo, je pozabil na vse ostalo. Zaradi svoje zaupljive narave, ji je popolnoma slepo sledil. Zato ga je e toliko bolj pretreslo, ko je spoznal resnico. Doma je v sanjah spoznal to damo v popolnoma druga ni lu i in mislil je e, da se je zmotil. Vendar krute resnice ni mogel priznati. Sprva si uteho i e v opiju, na koncu pa se zate e v smrt.

Poro nik Pirogov

Poro nik je bil nadarjen za mnogo nenavadnih stvari, hkrati pa je bil tipi en lan me anske dru be. Tako je znal recitirati nekatera dela, ali pa povedati anekdoto o topu in nosorogu. in ga je uvrstil v srednji dru beni sloj. Nadvse rad se je mudil na raznih zabavah, ki so jih prirejali drugi pomembni ljudje. eprav se je pretvarjal, da mu je vseeno, je bil silno ponosen na svoj in. e se mu je zdelo, da se nekdo do njega vede nespo tljivo, je takoj pokazal, da je pomembna osebnost. Pa tudi druga e je rad po ovinkih namignil na svoj polo aj. Tako kot Piskarov tudi on zasleduje damo. Kljub spoznanju, da je poro ena, se ne vda. Zalezuje jo e bolj zaradi zabave, kot s kak nimi resnimi nameni. Ko ga zaloti njen mo , se po pretepu sicer namerava ma evati, vendar kmalu pozabi tako na damo, kot na njenega mo a. Potola il se je lahko na neki zabavi.

Ideja

V tem delu Gogolj svari pred pastmi ivljenja. Nevski prospekt mu predstavlja varljivo ivljenje in svari pred njim. Ni tisto, kar se na prvi pogled zdi. V povesti se me ata grenkoba in ironija s humorjem. Imeni Schiller in Hoffman, sicer imeni znanih nem kih umetnikov, sta tukaj imeni obrtnikov. S tem se je Gogolj ponor eval iz vseh, ki so ju posku ali snobisti no posnemati.

Nos

Brivcu Ivanu Jakovljevi u se je pripetilo nekaj nenavadnega. Nekega dne je v hlebcu kruha našel love ki nos. Ko se je pomiril od oka, je ugotovil, da pripada kolegijskemu asesorju Kovalevu. Po eninem naročilu ga je nameraval odvreči v reko, vendar ga je pri tem zalotil policaj. Ko se je zjutraj prebudil, pa je Kovalev opazil, da mu manjka nos. Sprva je mislil, da sanja. Ko se je prepričal o nasprotnem, je oddirjal k upravniku policije. Toda na poti tja, je zagledal nekoga, ki je vstopil v lepo hišo. Presenečen je spoznal, da to ni nihče drug kot njegov nos. Ko je nos odšel, mu je Kovalev sledil v cerkev. Tam ga je brezuspešno skušal prepričati, naj se vrne. Pobegnil je, sam pa je odšel na policijo. Ker pa je upravnik odšel, je Kovalev odšel na uredništvo časopisa, da bil izdal oglas o pogrešanem nosu. Uradnik ga seveda ni hotel objaviti, zato je šel prosit za pomoč policijskega komisarja. Po grobi zavrnitvi se je vrnil domov. Tam pa so mu sporočili, da so njegov nos ulovili, ko je hotel prekati mejo in pa da je za vso zmedo zaslužen brivec Ivan. Kovalev je takoj hotel nos pritrčiti na staro mesto, vendar se nos ni in ni hotel prijeti. Prav tako nenavadno kot je izginil, pa se je naslednji dan tudi pojavil na starem mestu.

Major Kovalev

Kovalev je bil že dve leti kolegijski asesor. Vendar pa se je v prid svoji veljavi in plemenitosti predstavljal kot major. V Petrograd je prišel s prav posebnim namenom. Nameraval si je poiskati službo, ki bi ustrezala njegovemu položaju. V najboljšem primeru je računalo celo na poroko, vendar le, če bi bila nevestina dota primerno visoka. Še posebej si je hotel vstati znanstvo z nekaterimi damami iz visoke družbe. Vedno je s seboj nosil polno kofarčenko, ki pa niso imeli posebnega namena. Tudi zalizce si je strigel na poseben način, tako kot so jih nosili razni arhitekti, policaji in polkovni zdravniki. Izguba nosu je za majorja Kovaleva predstavljal nepremagljivo oviro. Sam je menil, da je preveč imeniten, da bi se kaj takega lahko zgodilo njemu. Med iskanjem lastnega nosu je pozabil na vso imenitnost, na katero je bil prej tako ponosen in se je pokazal se tak, kot je bil v resnici.

Ideja

To je drasti na in humoristi na pripoved o tem, kako se navaden nos izgubi in odide na samostojno potovanje ter zaide v hlebec kruha. Polna je fantazije in neverjetnih situacij. V tem delu opazimo sledove so utja, ki so v ruski literaturi novi in od takrat vedno prisotni. Postajajo vedno bolj o itni v tedanji topi, vsakdanji in malenkostni ruski dru bi, kjer prevladuje privo lživost in zloba. Avtor ne pojasni vseh stvari, naprimer, kako je nos sploh u el, kako je pri el v hlebec kruha, ali kako je lahko kar naenkrat postal iva osebnost na polo aju dvornega svetnika. Sam imenuje to nesmiselne stvari, kar v resnici tudi so, hkrati pa pu a bral evi domi ljiži prosto pot, da zapolni vse te vrzeli.

Viri

1. N. V. Gogolj : Pla in druge povesti, Knji nica Kondor 66, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1964
2. Enciklopedija Leksikografskog Zavoda, Zagreb, 1967
3. Nikolaj V. Gogolj : Mrtve du e, zbirka sto romanov, Cankarjeva zalo ba, Ljubljana, 1965